

Referat fra møte i Nasjonalt forum for åpen forskning 5. november 2025 (i UHRs lokaler)

Til stede: Tanja Storsul (OsloMet/UHR-Forskning), Johanne Raade (UiT/UHR-Bibliotek), Heidi Ormstad (USN/EUA-EGOS), Herman Strøm (USN/UHR), Ragnar Lie (UHR), Vidar Røeggen (UHR), Rachel Glasser (UHR), Anne Karine Nymoen (UHR), Trine Kleven (UHR), Jorunn Dahl Nordgård (Forskerforbundet), Nina Karlstrøm (Sikt), Vigdis Namtvedt Kvalheim (Sikt) Monica Roos (HK-dir), Pernille Ziegler (KD), Rasmus Kvaal Wardemann (Forskningsrådet), Jon Øygarden Flæten (Forskningsrådet), Matthias Kolberg (RHF/OUS), Pål Bakke (RHF/OUS), Hanne Cecilie Kavli (FAFO/FFA)

Forfall: Marte Qvenild (KD), Marianne van der Wel (HOD)

1) Velkommen v/leder Tanja Storsul

2) Forskervurdering: Hva sier de vitenskapelig ansatte om reform av vurderingskriterier for ansettelse og opprykk?

Ingvild Reymert (OsloMet) deltok digitalt og presenterte foreløpige resultater og funn fra NYEval-prosjektet.

- Det er stor grad av fornøydhet med dagens system, men det største ankepunktet er at ansettelsesprosessene tar for lang tid. Yngre forskere er i mindre grad fornøyd enn professorene.
- Et vesentlig antall ønsker å vektlegge undervisningserfaring og personlig egnethet. De som i størst grad ønsker å legge vekt på undervisningserfaring er de fra utdanningsvitenskap og lærerutdanning, mens de fra jus og sosiologi er i andre enden av skalaen. De som i størst grad ønsker å vektlegge riktig fagfelt er de fra sosialfag, psykologi og kjemi, mens de som i minst grad ønsker dette er de fra økonomi og matematikk.
- Det er et ønske om mindre avhengighet av bibliometriske indikatorer. De som er mest skeptisk er de fra sosiologi, sosialfag, informatikk, historie, fysikk (tradisjon for hyperpubliseringer) og kunst. De som er minst skeptisk er fra helse, sykepleie, medisin, biomedisin, jus, økonomi. Stor variasjon, særlig innenfor samfunnsfag.
- Kvinner ønsker generelt mer endring enn menn. Professorer mer tilfreds med dagens tilstand. Respondenter fra tradisjonelle universiteter var mer skeptisk til bibliometriske indikatorer.
- De som har sittet i en komité er mer opptatt av at det skal vektlegges undervisningserfaring og kompetanse fra riktig fagfelt, og litt mindre skeptisk til bibliometriske indikatorer.
- De som planlegger å søke på en jobb ønsker mer vekt på undervisningserfaring og kvalitet på arbeid, og mindre på ekstern finansiering og siteringer enn de som ikke planlegger å søke.

Momenter fra diskusjonen:

- Det er viktig å følge opp dosentgruppen i det videre arbeidet, gjennom casestudier og intervjuer.
- Det er foreløpig ikke mulig å korrigere ut fra institusjoner som har tatt i bruk NOR-CAM og de som ikke har det, men det er trolig mulig i neste undersøkelse. Bare 17%

svarte at de kjente til NOR-CAM, og det var ingen forskjell på dem som svarte det og de andre.

- Bredden i kompetanse oppleves som ukontroversielt i teorien, men vanskeligere i praksis. Det hender man må sende saken tilbake til komiteene hvis det f.eks. mangler vurdering av utdanningsfaglig kompetanse eller kvalitativ vurdering.
- Det er ulikt hva faglig utviklingsarbeid er fra fag til fag - noe er forskning, noe er ikke. Ingen enkel kategori. Faget må selv få styre hva som er viktig innenfor sitt fagfelt. Felles kollegial faglig styring og akademisk frihet. Det er viktig å omfavne det faglige mangfoldet og høre på fagfeltet selv hvordan de mener at kvalitet bør defineres.

3) Publisering

Diamant – Hva er ulike tilnærminger til dette?

Diamantmodellen sett fra publiseringsutvalget (v/Vidar Røeggen)

- Det har vært en kraftig vekst i publikasjoner med publiser- og lesavtaler, men trenden har snudd. Veksten kom samtidig som man innførte politikken for åpen forskning. Trenden har avtatt når man har satt i verk tiltak som nivå X.
- Kunnskapsoppsummering fra NIFU. I Norge har vi et fagfellestyrt system for vurdering av publiseringskanaler - viktig å ivareta fremover.
- NÅHST: Støtter opp om de fagområdene innenfor humsam som har tradisjon for å publisere på norsk. Liten gruppe i helsevitenskap som kunne være aktuell å innlemme i NÅHST-ordningen.
- Publiseringsutvalget har fått et oppdrag fra HK-dir for å vurdere utvidelse av NÅHST-ordningen, med frist 6. februar 2026.
- Virkemiddelet NÅHST var opprinnelig ment som et virkemiddel for åpen forskning, nå en drening mot mer språkpolitikk.
- En del eksempler internasjonalt på foreningseide diamant-tidsskrifter osv. En del jobber også for subscribe to open-modeller for å unngå forfatterbetaling.
- Diamond-prosjektet i Europa: Har utviklet Diamond Discovery Hub som bidrar til å identifisere diamant-tidsskrifter.

Monica, HK-dir:

- HK-dir jobber med fornying av kanalregisteret.
- Med i Operas, jobber tett med Europa. Skal jobbe i 2026 med å kunne identifisere diamant-tidsskrifter i kanalregisteret, bl.a. hente fra Diamond Discovery Hub. Har en del jobb som må gjøres internt først.
- Jobber også med DOAS-prinsippene og jobber med å oversette dem til norsk.

Momenter fra diskusjonen:

- Skal vi si oss fornøyd med 80%? Det er viktig å stille spørsmål ved om nullvisjon er riktig.
- Hvem og hva er det vi eventuelt ikke får med om vi ikke når 100% åpenhet? Publiseringsutvalget jobber med å få oversikt over hvilke tidsskrifter det er og kan presentere resultatene når det er klart.
- Forskningsrådet har krav om åpen tilgang, men med unntak for de som skal unntas mht sikkerhet. Kravet gjelder ting som i utgangspunktet er åpent, og vi må forstå hvorfor vi ikke klarer å nå full åpenhet.
- Hvor sterkt står kravet på de internasjonale tidsskriftene? Er det rom i NÅHST for også å dekke norskeide tidsskrifter på andre språk?
- Vi må lære mer om subscribe to open. Det har en effekt på tidsskriftene når de åpnes.
- Er det hensiktsmessig med åpningen for at forskere kan reservere seg mot å publisere åpent?
- Vi ser ikke at RRS har noe utslag på statistikken. Samtidig har noen forlag nå krevd avgift dersom det er en finansiør som krever åpenhet og man velger å ikke betale for åpen publisering. Burde vi se på behovet for nasjonal RRS? I dag er det lettest for de store. En velfungerende nasjonal RRS ville kunne bidra til bibliodiversitet, jf. Nederland og det EU gjør gjennom ERA. Det som skjer i EU vil ha konsekvenser for Norge.

Open Research Europe (ORE) (Jon Øygarden Flæten, Forskningsrådet)

- ORE Scoping report
- Finansiører går inn med nasjonale bidrag = full publiseringstilgang for alle forskere i det enkelte land. Eligibility knyttes til institusjonstilhørighet.
- Transparent løsning, høye kvalitetskrav. Skal ikke være dumpeplass for ting man ikke får publisert andre steder.
- Signering av avtaler slutten 2025.
- Fortsatt uavklart hvem som skal drifte det, men mulig det blir CERN. Skal dekke alle fag, så det blir viktig å få med andre miljøer som OPERAS osv.
- Skal over på ny løsning midten av 2026.
- Videre jobb: kommunikasjon og outreach.
- ORE skal ikke erstatte alt.
- Det er viktig å forstå mer om åpen fagfellevurdering - hvem er det evt. en showstopper for?
- Migrering av tidsskrift? Collections - gateway for transitioning journals.
- Når er det hensiktsmessig at en finansiør går inn og støtter et initiativ og når er det hensiktsmessig at institusjonene gjør det?
- Viktig med innovasjon og ikke-kommersielle alternativer

Momenter fra diskusjonen:

- Det har vært noe skepsis til ORE. Publiseringsutvalget ser behovet for et mangfold av ordninger. ORE har i utgangspunktet enkeltpublikasjoner som inngang og open peer

review som forutsetning, men det er bevegelse i dette. Et viktig spørsmål er om det er mulig å migrere/etablere tidsskrift/kanaler i ORE.

- Migrering av forskerstyrte prosjekter vil trolig ha mer støtte i forskersamfunnet enn enkeltartikler.
- Tidligere UHR-rapport om nasjonal publiseringsløsning for norske diamant-tidsskrifter, ønsket blant annet å vente på ORE. Hva tenker UHR om dette nå?
 - Svar fra Vidar: Tror ikke vi klarte å formidle på en god nok måte at dette ikke ville være en veldig ressurskrevende løsning. Tror ikke det var ORE som sto i veien. Ble et ressurs spørsmål. Akkurat på tidspunktet det kokte som mest med Plan S. Ble opplevd som en perifer problemstilling.
- Hva menes med alle? Forskere uten arbeidsgiver vil havne utenfor - hva med f.eks. forskere i ABM-sektoren? Det er ikke kjent hvordan dette blir avgrenset fremover, så dette er en potensiell problemstilling vi må se nærmere på.
- Det er lurt at ORE nå skal snakke med forskningsmiljøene, burde gjort det tidligere. Det er en uro for at ORE går i feil retning. Hvordan skal de for eksempel få til kvalitetssikring innenfor et megatidsskrift med åpen peer review? Megatidsskrift er de vanskeligste å kvalitetsvurdere - kan være veldig gode innenfor en liten enklave av et fagfelt, men dårlig på resten.
- ORE blir sett på som en plattform som har åpenhet og ikke kvalitet som hovedverdi.
- Vil det være mulig å beholde en redaksjon i kombinasjon med review-løsningen som ORE nå eksperimenterer med?
- Fagmiljøene vurderer og praktiserer åpen fagfelleevaluering ulikt. Teknologene kommet lengst, andre skeptisk til dette. En del av open peer review-løsningene legger enda mer press på review-ressursene enn tradisjonelle løsninger.
- Er det undersøkt hva forskerne vil gjøre? Det handler om felles ambisjon om at man trenger gode publiseringsalternativer hvor det ikke koster penger å publisere. Blir en instans til å lete i, men kan være et godt alternativ til dårligere publiseringskanaler.
- Skal være åpent å lese og åpent å publisere (men med forbehold om det siste).
- Ønsker alternativ til de kommersielle, men er det transparent hvor mye offentlige penger som går inn i ORE? EU-kommisjonen har spyttet inn mye penger, stykkpris er foreløpig veldig høy. Det er viktig å følge med på ressursbruken fremover.
- Viktig å gjøre noe med finansieringsstrømmene, men viktig at vi ikke får en "reprise" av Plan S. Forskningsmiljøene må være med.

Refleksjoner etter Forskningspolitisk seminar 4. november om publisering

- Hvor stor vekt har myndighetene og politisk ledelse på å jobbe med publiseringsutfordringene? Det har vært stille etter innføringen av Plan S.
- De er ikke alltid så lett å følge opp funn som ikke har verdi for forskeren selv. Man publiserer der man får funn, selv om det andre også ville hatt verdi.

- Clinicaltrials.gov ble opprettet nettopp for at kliniske studier skal publiseres der. Forskerne har en forpliktelse til å publisere i denne og tilsvarende europeiske databaser. Det eneste forskerne har insentiver til er å publisere. Det er ikke alltid forskerne avslutter studien i databasen, insentivene ligger ikke der, selv om det er en forpliktelse.
- Dette er en problemstilling i den hypotesedrevne forskningen, gjelder ikke alle fag.
- Fagmiljøene kan merittere også dette, så lenge det har en akademisk verdi og en verdi for samfunnet.
- Hva tenker vi om fortsatt bruk av forlag? Uavklart diskusjon som folk mener ulike ting om. Så lenge vi har kontroll på tidsskriftene, så kan forlagene være gode å ha. Er noen kostnader knyttet til dette.

4) Infrastruktur

Nasjonalt vitenarkiv, hva nå? Hvordan jobbe videre med neste fase? (Nina Karlstrøm)

Nina Karlstrøm orienterte om status for arbeidet med overgangen til Nasjonalt vitenarkiv og planen for videre arbeid. De første seks månedene vil fokus være på produktstabilisering og å konsolidere løsningen. I den fasen vil det kun foretas helt nødvendig produktutvikling, i tillegg til feilretting. I fase to, ut 2026, vil Sikt jobbe med produktutvikling og å utvide løsninger. Det jobbes med å avklare hva som skal prioriteres i denne fasen, f.eks. å forbedre rapporteringen, tekniske forbedringer osv. I fase 3, fra januar 2027, går man over til å drifte løsningen. I denne fasen vil Sikt utvikle ny funksjonalitet initiert både fra brukerbehov og interne behov, forbedre brukeropplevelsen og automatisere arbeidsprosesser. Det er ikke avklart hvordan brukermedvirkningen skal ivaretas på sikt. NVA har i dag et produktråd som har fått forlenget sin funksjonstid ut 2026. Videre brukermedvirkning i NVA ses i sammenheng med gjennomgangen av styringsmodellen til Sikt.

Momenter fra diskusjonen:

- Norge har gjort et grep som ikke andre har tatt, ved å ikke bare sentralisere forskningsinfrastruktur, men også slå det sammen med infrastruktur for utdanning og administrasjon. KD har utfordret Sikt på veien videre for Sikt.
- Ser miljøene på NVA som en administrativ infrastruktur eller forskningsinfrastruktur? Svaret på det kan påvirke hva man bør gjøre videre.
- Det er fortsatt en del kjernefunksjoner som ikke er på plass. Forskerne er foreløpig mer fornøyd enn kuratorene og superbrukerne.
- Er produktrådet forankret like godt i UHR og FFA som testgruppa og den øvrige dialogen har vært?
- Sykehusene er fornøyd med at de får tilgang til det grønne sporet, men kliniske studier er på stedet hvil. Sykehusene skal egentlig til enhver tid ha oversikt over dette, men kan foreløpig ikke få rapporter på det. Sikt har først nå fått bevilgning til å jobbe med dette fra HOD.

5) Hvordan skal Nasjonalt forum for åpen forskning jobbe videre?

Ragnar Lie innledet til diskusjon. Aktuelle spørsmål er hva koblingen til det internasjonale arbeidet er (EUA og eventuelt CoNOSC) og hva som bør være prioriterte temaer videre.

Momenter fra diskusjonen:

- For sykehussiden er det viktige å følge med på hva som skjer og som våre forskere må forholde seg til. F.eks. NOR-CAM (OUS-CAM) og NVA.
- Dette med åpen forskning og åpen publisering har begynt å bli mer komplekst, det handler mer om forskningsintegritet, forskningskultur, forskningssikkerhet osv. Hvordan skal vi forholde oss til disse tema-kompleksene?
- Datasiden bør komme mer på dagsorden fremover. Det er en stor jobb med å tilgjengeliggjøre forskningsdata (både metadata om forskning og data som blir brukt i forskning). Dette er kanskje en større strategisk diskusjon.
- Møtene bør ikke bare brukes til å oppdatere hverandre om hva som har skjedd, men til å diskutere viktige problemstillinger.
- Vi er fortsatt ikke i mål med en del av det som kan oppfattes som detaljer, f.eks. lisenser. Vi bør bli flinkere til å se på hvordan man kan komme litt videre.
- Samspill med samfunnet: en del av åpen forskning-landskapet vi bør diskutere videre.
- Åpen forskning handler om mer enn publisering, for eksempel forskningskultur (jf. rapport fra Science Europe og refleksjonsnotat fra porteføljestyret for forskningssystemet). Disse temaene bør også diskuteres i forumet.
- Forumet bør fortsatt jobbe for å kommunisere bedre med resten av sektoren.
- Publisering er fortsatt et viktig tema, herunder publiser- og lesavtalene.
- Åpen utdanning: Er det et tema som bør diskuteres videre i dette forumet? Temaet bør eies av UHR-Utdanning, men det kan orienteres om i dette forumet.
- Et annet viktig tema er opphavsrett og forskernes rettigheter, jf. høstingen av vitenarkivet som nå skal etterforskes.
- Det mangler gode svar på hvordan håndtere f.eks. misbruk av publikasjoner og annet. Det kan være interessant å diskutere i forumet, kanskje man kan lage noen gode retningslinjer.
- Mulige tema for neste møte:
 - Data
 - Forskningskultur

Anne Karine Nymoen, UHR